

گذری بر تاریخ یک بیماری که امروز سالروز کشف واکسن آن است

حصبه به روایت مطبوعات مشهد

به خصوص سربازان میدان جنگ را به کام مرگ کشانده است. اما با گسترش واکسن این بیماری در اوایل دهه ۱۹۰۰ میلادی، تعداد موارد ابتلا و آمار مرگ‌ومیر به‌شدت کاهش می‌یابد. طوری‌که ۱۰میلیون دز واکسن برای نیروهای ارتش در جنگ جهانی اول تولید می‌شود. در این میان ارتش انگلیس تنها ارتش جنگ جهانی‌بود که نیروهایش را کاملاً در برابر حصبه یا تیفوئید ایمن کرده و

لیلا کوچک‌زاده

۱۲۸ سال پیش در چنین روزی، واکسن بیماری حصبه، بیماری عفونی موسوم به «دست‌های کثیف»، در سال ۱۸۹۴میلادی در آلمان کشف می‌شود. بیماری انتقال‌پذیر از طریق آب آلوده و بهداشت ضعیف که با شیوع های گسترده‌ای که در طول تاریخ داشته، هزاران نفر

- اولین خبر حصبه در اوایل روزنامه مشهد

درست در زمانی که واکسن حصبه در اروپا در حال گسترش است، اولین خبر مربوط به این بیماری در مشهد در نخستین روزنامه رسمی شهر یعنی «ادب»، منتشر شده است. چیزی حدود ۱۲۱سال پیش (۱۲۸۰خورشیدی) در سال سوم انتشار این روزنامه،نگارنده در هنگام توصیف وضعیت دارالشفای آستان قدس (قدیمی‌ترین بیمارستان مشهد) از این بیماری که آن را تیفوئید خوانده، نام می‌برد. او که شاد بد بی‌نظمی، نامرتبی و وضعیت آلوده و کثیف تخت‌های دارالشفاست، می‌نویسد: «افسوس که از رفتن و دیدن آن (دارالشفای) نتیجه‌ای جز حسرت و ثمری جز ندامت عاید نشد، و می‌گوید: «گورستان جهودان و دخمه ترسایان در برابر اینجا جانی دلگشا و فضایی روح‌افزا ست(…) ابتدا گمان کردم که جسد‌های مومیایی کرده مصر است که برای تماشا در این موزه اشیا عتیقه نهاده‌اند!، بعد هم درباره بیماران مبتلا به حصبه این‌گونه گزارش کرده است: «مریضی دیدم مبتلا به مطبقه (تیفوئید یا حصبه) که اثر قانقار یا در هر دو پایش ظاهر شده و پنجه‌هایش از حمله شقاق‌لوسی ریخته و مرض در اشتداد بود.»

اما چهارده سال پس از این خبر دقیقاً یک سال از جنگ جهانی اول گذشته است که خبر کشته‌شدن کنسول انگلیس در روزنامه «عصر جدید» قید شده است. خراسان در دوران جنگ جهانی اول در سلطه روس‌هاست. البته انگلیس‌ها نیز به دلیل حساسیت روی مستمره خود هندوستان که در همسایگی با خراسان قرار گرفته، در مشهد حضور دارند. همین‌است که در شماره ۱۰۶ روزنامه «عصر جدید»،منتشرشده در سال ۱۲۹۴خورشیدی، خبری با عنوان «فوت قنسل، بیرچند، دیده می‌شود، متن این خبر چنین است: «دیشب مستر نیوویس قونسول انگلیس به مرض حصبه فوت نموده میرزا رضاخان، امین مالیه سابق و میرزا محمدخان اجزای مالیه در کابینه حکومتی مستخدم شده‌اند.»

- خبر بومی شدن حصبه در مشهد در روزنامه رعد

همچنان اخبار مربوط به حصبه در ایران روزگار احمدشاه قاجار در حال افزایش است. اما هنوز خبری از واکسن نیست و حصبه به همراه مالاریا و تب لازم به بیماری‌های بومی در مشهد تبدیل شده‌اند. چند نمونه از متون این اخبار را که مربوط به سال های ۱۲۹۴ تا ۱۲۹۷ خورشیدی بوده، در «روزنامه‌رعد» که جنبه انتقادی سیاسی داشته است، می‌بینیم.

سال ۱۲۹۴ خورشیدی، شماره ۱۰۲:

«تخفیف مرض، قوچان، برف‌های زیاد آمده است به

واسطه مرض سرخجه و حصبه ا از بزرگ و کوچک زیاد تلف می‌شدند. در این چند روزه تخفیف کلی حاصل کرده است.»

- سال ۱۲۹۴ خورشیدی، شماره ۱۱۲**

«خراسان، از مشهد مورخه ۱۵ برج دلو، امراض حصبه و مدبقه در شهر زیاد دیده می‌شود و کمیسیون حفظ الصحه مراقبت کامل در عدم شیوع آن می‌نماید، از جمله جلوگیری از دفن اموات در شهر است. در تمام شهر مشهد که هر سی قدم یک قبرستانی تهیه شده بود به مساعدت ایالت کبری جلوگیری از دفن اموات معین شده است،

● سال ۱۲۹۷خورشیدی، شماره ۲۸(دوره جدید چاپ‌رعد)
«امراض عمومی این شهر که تقریباً بومی شده از این قرار است:حصبه،تب‌لازم،امراض دیگر از قبیل آنفولانزا و تب‌نویه به مناسبت اختلاف هوا غالباً بروز می‌کند. اخیراً مرض تیفوس نیز شایع شده و تلفات هم دارد،

سال ۱۲۹۷ خورشیدی، شماره ۱۱۹:

«در شیروان، نایب‌الحکومه مبتلا به مرض حصبه شده است. به واسطه بی‌آبی به اهالی سخت می‌گذرد و مجبور شده‌اند از آب گل آلود چاه خورده، علت عمده ناخوشی تب‌نویه که اغلب گرفتار هستند هم به‌همین دلیل است،

اما در خبر «روزنامه ایران»، در سال ۱۲۹۷ خورشیدی برای اولین بار، آمار عده تلفات شهری بر اثر بیماری‌های مختلف بیان شده است. در این خبر آمده‌است، «در برج سرطان، ۲۰۲ تن در مشهد کشته شده‌اند که بیماری حصبه با ۶۵ کشته، تعداد بیشتری از بیماری‌های دیگر مانند استسقا، گلوله خورده، اسهال، آبله و… دارد. یک سال بعد هم در خبری قید شده است که حصبه در شهر مشهد عمومی و ایپیدمی شده است اما علت زیاد تلفات به دلیل آنفولانزا است.» در این سال آمار فوتی‌های حصبه عدد، ۲۲۲ تن بیان شده است.

● شروع قرن چهارده خورشیدی و شیوع بیماری
شروع قرن جدید را باید زمانی برای تحول در بهداشت عمومی شهرها با لوله کشی آب ، دوش دار شدن حمام‌ها، رعایت مسائل بهداشتی در مراکز عمومی حتی دارالشفای مشهد، پوشاندن روی جوی‌ها به منظور آلوده نشدن آب با شست وشوهای مردم و هم‌زمان از همه تولید واکسن در سال ۱۳۰۳ خورشیدی دانست. آغازی که منجر به کم شدن بیماری حصبه می‌شود اما آن را کاملاً از بین نمی‌برد زیرا که وضعیت بهداشتی مردم همچنان نیاز به اصلاح دارد و همین است که در اخبار مطبوعاتی در فضولی شاهد شد این بیماری هم هستیم. چنان که روزنامه «فکر آزاد، در سال ۱۳۰۱ خورشیدی در خبری بیان می‌کند که هر روز در مشهد، ده سه نفر از مردم به واسطه نبودن

طبيب از مرض حصبه هلاک می‌شده‌اند.

در این باره «روزنامه اطلاعات»، هم در خبری با عنوان شیوع حصبه در سال ۱۳۰۹ می‌نویسد که مرض حصبه در شیروان شیوع پیدا کرده‌است و اداره صحیه دستورات لازم به طبیب صحی آنجا داده است تا از شیوع مرض جلوگیری کند. بهترین آمار را اما «روزنامه آزادی»، ارائه می‌دهد زیرا این روزنامه در تمام مدت دوران چاپ، ستونی داشته به نام «آمار متوفیات مشهد، که آن را از بلدیة شهر می‌گرفته است. این روزنامه هر هفته یا هر ۱۰ روز با ارائه آمار مرگ‌ومیرهای مشهد و دلیل فوت، بارها به بیماری حصبه اشاره می‌کند.

برای نمونه تعداد متوفیات مشهد در ۱۰روز دوم تیر ۱۳۰۷ خورشیدی ۹۹ تن اعلام می‌شود که ۱۷ تن به مرض تیفوئید بدردود حیات گفته‌اند. همین ستون ۱۰روز بعد، از میان ۱۰۰ تن فوتی، علت مرگ ۱۰ نفر را تیفوئید اعلام می‌کند. از ۳۰ مرداد تا ۸ شهریور نیز هم از مجموع ۱۸۰ تن، ۳۳ را تیفوئید کشته است. این آمار با سرد شدن هوا افزایش می‌یابد تا اینکه در آبان به اوج خود می‌رسد زیرا تنها در هفته اول این ماه از تعداد ۱۲۲ متوفای مشهد تنها ۴۲ تن را حصبه به هلاکت رسانده است.

- روزنامه آزادی و خبرهای واکسیناسیون**

این روزا به همین صورت ادامه داشته است تا اینکه در سال ۱۳۱۲ خورشیدی، «روزنامه آزادی»، در خبری با عنوان «سرم ضد تیفوئید» می‌نویسد که سرم به مشهد رسیده است و در دو اداره صحیه (بهداشت) و بلدیة مشهد به صورت مجانی به مردم تزریق می‌شود. این روزنامه در ادامه با نوشتن عبارت «تا یک سال اهالی از این بیماری مصون خواهند ماند،» مردم را تشویق به تزریق واکسن می‌کند. با این همه، پس از تزریق واکسن به دلیل برخی مشکلات مانند ناآگاهی، کمبود دارو و نبود فرهنگ پیشگیری همچنان اخباری مانند شیوع حصبه در مشهد دیده می‌شود اما به قدرت سابق نیست. برای نمونه در اخبار یکی از جراید به «شیوع مرض، در محله‌های نوغان و پایین خیابان‌اشاره شده است. در متن خبر آمده است: «به قراری که شنیده می‌شود در محله نوغان و پایین خیابان، مرض تیفوئید یاد شده و بسیاری از اشخاص مبتلا می‌باشند ولی بجمدا… تلفاتی داده نشده است. البته از طرف اداره بلدیة رعایت حفظ صحت مردم و جلوگیری از مرض می‌شود ولی لازم است خود اهالی بیشتر از این مواظب صحت کلی خود بوده و از جاهای پرجمعیت حذر کنند چون یکی از وسائل عمده زیاد شدن این مرض شیش می‌باشد که ناقل میکروب تیفوئید است،» اما سوای خبرهای مکتوب در جراید، در پژوهش «تصویری از مشهد در آغاز قرن حاضر خورشیدی، به

هاری، طاعون، سرخک و… ساخته می‌شود، درست در دورانی که ایران پس از جنگ جهانی اول، زیر سم ستوران روس و انگلیس از نفس افتاده و قحطی و بیماری بر کشور مستولی شده است. هم‌زمان با سالروز ساخت واکسن حصبه در جهان به تاریخ‌نگاری این بیماری در مشهد با بررسی مطبوعات تا زمان ساخته‌شدن واکسن واکسن حصبه در ایران و گسترش آن در شهرمان پرداخته‌ایم.

استناد دفاتر گورستان گلشور»، که به بررسی هویت، میانگین عمر و دلیل فوت و بیماری حدود ۵۰ هزار تن از متوفیان مشهد در سال‌های ۱۳۱۲ تا ۱۳۲۱ می‌پردازد، در گروه‌بندی بیماری‌های پر تکرار نام بیماری حصبه به عنوان بیماری عفونی با ۵۸۷ تن فوتی در این دهه دیده می‌شود. شاید این موضوع نشانی بر این باشد که دیگر حصبه در مشهدی که جمعیت آن در سال ۱۳۱۲، حدود ۱۵۰ هزار تن است و در سال ۱۳۲۱ به ۱۸۰ هزار تن رسیده است، جزو بیماری‌های شایع نیست. در این پژوهش همچنین آمار خوبی درباره اینکه صاحبان مشاغل مختلف بیشتر به کدام بیماری‌ها دچار می‌شده‌اند، دیده می‌شود. مثلاً ملاک‌ها بیشتر از دیگران به بیماری‌های قلبی و کلیه و مجاری ادراری مبتلا می‌شده‌اند. فقیران بیش از دیگران قربانی بیماری‌های گوارشی و اعصاب و روان بوده‌اند.
شعر بافان عموماً از بیماری‌های تنفسی و نوکران از بیماری‌های عفونی که بیماری حصبه نیز در این دسته قرار می‌گرفته است، فوت کرده‌اند.

اما آن‌طور که در مقاله «روایتی از فعالیت بیمارستان شوری در شهر مشهد»، نوشته غلام‌رضا آذری خاکستر نوشته شده است، بعد از شهریور ۱۳۲۰، به دلیل موقعیت خاص مشهد و اشغال آن از سوی ارتش سرخ، شهر با کمبودهای متعددی روبه‌رو می‌شود. در این میان، گسترش برخی بیماری‌های واگیردار نظیر تیفوس، تیفوئید، اسهال و… بر نگرانی اهالی می‌افزاید. نیروهای متفقین برای جلوگیری از سرایت بیماری‌به سربازانشان ناچار بودند تلاش‌هایی هرچند اندک انجام دهند تا از شیوع هر چه بیشتر بیماری جلوگیری کنند. در این میان نیروهای شوری علاوه بر درمان بیماران، مقداری واکسن و سرم ضد تیفوئید و ضد اسهال در اختیار مقامات بهداشتی خراسان می‌گذاشتند که این روند در نهایت به کمتر شدن و بالاخره محو شدن این بیماری در مشهد قدیم می‌انجامد.

بیماری حصبه یا تیفوئید یا تب تیفوئید یک بیماری عفونی است که با یک باکتری وارد دستگاه گوارش می‌شود و با علائمی چون تب و بی‌هوس و درد استخوان و… همراه است و در گذشته کشته‌هم می‌داده است. به آن بیماری دست‌های کثیف نیز می‌گویند، از آنجا که در مدفوع فرد آلوده دیده می‌شود، پرستاران و مراقبان بیماران از راه دست‌های خود ممکن است آلوده شوند. مهم‌ترین عامل انتقال این بیماری از آب و بهداشت ضعیف گزارش شده است و مهم‌ترین راه پیشگیری نیز از طریق واکسیناسیون حصبه و شست‌وشوی دست‌هاست.

شهر

ايشنبه ۱۳۰۱
۱۳۰۲
۱۳۰۳
۱۳۰۴
۱۳۰۵
۱۳۰۶
۱۳۰۷
۱۳۰۸
۱۳۰۹
۱۳۱۰
۱۳۱۱
۱۳۱۲
۱۳۱۳
۱۳۱۴
۱۳۱۵
۱۳۱۶
۱۳۱۷
۱۳۱۸
۱۳۱۹
۱۳۲۰
۱۳۲۱
۱۳۲۲
۱۳۲۳
۱۳۲۴
۱۳۲۵
۱۳۲۶
۱۳۲۷
۱۳۲۸
۱۳۲۹
۱۳۳۰
۱۳۳۱
۱۳۳۲
۱۳۳۳
۱۳۳۴
۱۳۳۵
۱۳۳۶
۱۳۳۷
۱۳۳۸
۱۳۳۹
۱۳۴۰
۱۳۴۱
۱۳۴۲
۱۳۴۳
۱۳۴۴
۱۳۴۵
۱۳۴۶
۱۳۴۷
۱۳۴۸
۱۳۴۹
۱۳۵۰
۱۳۵۱
۱۳۵۲
۱۳۵۳
۱۳۵۴
۱۳۵۵
۱۳۵۶
۱۳۵۷
۱۳۵۸
۱۳۵۹
۱۳۶۰
۱۳۶۱
۱۳۶۲
۱۳۶۳
۱۳۶۴
۱۳۶۵
۱۳۶۶
۱۳۶۷
۱۳۶۸
۱۳۶۹
۱۳۷۰
۱۳۷۱
۱۳۷۲
۱۳۷۳
۱۳۷۴
۱۳۷۵
۱۳۷۶
۱۳۷۷
۱۳۷۸
۱۳۷۹
۱۳۸۰
۱۳۸۱
۱۳۸۲
۱۳۸۳
۱۳۸۴
۱۳۸۵
۱۳۸۶
۱۳۸۷
۱۳۸۸
۱۳۸۹
۱۳۹۰
۱۳۹۱
۱۳۹۲
۱۳۹۳
۱۳۹۴
۱۳۹۵
۱۳۹۶
۱۳۹۷
۱۳۹۸
۱۳۹۹
۱۴۰۰
۱۴۰۱
۱۴۰۲
۱۴۰۳
۱۴۰۴
۱۴۰۵
۱۴۰۶
۱۴۰۷
۱۴۰۸
۱۴۰۹
۱۴۱۰
۱۴۱۱
۱۴۱۲
۱۴۱۳
۱۴۱۴
۱۴۱۵
۱۴۱۶
۱۴۱۷
۱۴۱۸
۱۴۱۹
۱۴۲۰
۱۴۲۱
۱۴۲۲
۱۴۲۳
۱۴۲۴
۱۴۲۵
۱۴۲۶
۱۴۲۷
۱۴۲۸
۱۴۲۹
۱۴۳۰
۱۴۳۱
۱۴۳۲
۱۴۳۳
۱۴۳۴
۱۴۳۵
۱۴۳۶
۱۴۳۷
۱۴۳۸
۱۴۳۹
۱۴۴۰
۱۴۴۱
۱۴۴۲
۱۴۴۳
۱۴۴۴
۱۴۴۵
۱۴۴۶
۱۴۴۷
۱۴۴۸
۱۴۴۹
۱۴۵۰
۱۴۵۱
۱۴۵۲
۱۴۵۳
۱۴۵۴
۱۴۵۵
۱۴۵۶
۱۴۵۷
۱۴۵۸
۱۴۵۹
۱۴۶۰
۱۴۶۱
۱۴۶۲
۱۴۶۳
۱۴۶۴
۱۴۶۵
۱۴۶۶
۱۴۶۷
۱۴۶۸
۱۴۶۹
۱۴۷۰
۱۴۷۱
۱۴۷۲
۱۴۷۳
۱۴۷۴
۱۴۷۵
۱۴۷۶
۱۴۷۷
۱۴۷۸
۱۴۷۹
۱۴۸۰
۱۴۸۱
۱۴۸۲
۱۴۸۳
۱۴۸۴
۱۴۸۵
۱۴۸۶
۱۴۸۷
۱۴۸۸
۱۴۸۹
۱۴۹۰
۱۴۹۱
۱۴۹۲
۱۴۹۳
۱۴۹۴
۱۴۹۵
۱۴۹۶
۱۴۹۷
۱۴۹۸
۱۴۹۹
۱۵۰۰
۱۵۰۱
۱۵۰۲
۱۵۰۳
۱۵۰۴
۱۵۰۵
۱۵۰۶
۱۵۰۷
۱۵۰۸
۱۵۰۹
۱۵۱۰
۱۵۱۱
۱۵۱۲
۱۵۱۳
۱۵۱۴
۱۵۱۵
۱۵۱۶
۱۵۱۷
۱۵۱۸
۱۵۱۹
۱۵۲۰
۱۵۲۱
۱۵۲۲
۱۵۲۳
۱۵۲۴
۱۵۲۵
۱۵۲۶
۱۵۲۷
۱۵۲۸
۱۵۲۹
۱۵۳۰
۱۵۳۱
۱۵۳۲
۱۵۳۳
۱۵۳۴
۱۵۳۵
۱۵۳۶
۱۵۳۷
۱۵۳۸
۱۵۳۹
۱۵۴۰
۱۵۴۱
۱۵۴۲
۱۵۴۳
۱۵۴۴
۱۵۴۵
۱۵۴۶
۱۵۴۷
۱۵۴۸
۱۵۴۹
۱۵۵۰
۱۵۵۱
۱۵۵۲
۱۵۵۳
۱۵۵۴
۱۵۵۵
۱۵۵۶
۱۵۵۷
۱۵۵۸
۱۵۵۹
۱۵۶۰
۱۵۶۱
۱۵۶۲
۱۵۶۳
۱۵۶۴
۱۵۶۵
۱۵۶۶
۱۵۶۷
۱۵۶۸
۱۵۶۹
۱۵۷۰
۱۵۷۱
۱۵۷۲
۱۵۷۳
۱۵۷۴
۱۵۷۵
۱۵۷۶
۱۵۷۷
۱۵۷۸
۱۵۷۹
۱۵۸۰
۱۵۸۱
۱۵۸۲
۱۵۸۳
۱۵۸۴
۱۵۸۵
۱۵۸۶
۱۵۸۷
۱۵۸۸
۱۵۸۹
۱۵۹۰
۱۵۹۱
۱۵۹۲
۱۵۹۳
۱۵۹۴
۱۵۹۵
۱۵۹۶
۱۵۹۷
۱۵۹۸
۱۵۹۹
۱۶۰۰
۱۶۰۱
۱۶۰۲
۱۶۰۳
۱۶۰۴
۱۶۰۵
۱۶۰۶
۱۶۰۷
۱۶۰۸
۱۶۰۹
۱۶۱۰
۱۶۱۱
۱۶۱۲
۱۶۱۳
۱۶۱۴
۱۶۱۵
۱۶۱۶
۱۶۱۷
۱۶۱۸
۱۶۱۹
۱۶۲۰
۱۶۲۱
۱۶۲۲
۱۶۲۳
۱۶۲۴
۱۶۲۵
۱۶۲۶
۱۶۲۷
۱۶۲۸
۱۶۲۹
۱۶۳۰
۱۶۳۱
۱۶۳۲
۱۶۳۳
۱۶۳۴
۱۶۳۵
۱۶۳۶
۱۶۳۷
۱۶۳۸
۱۶۳۹
۱۶۴۰
۱۶۴۱
۱۶۴۲
۱۶۴۳
۱۶۴۴
۱۶۴۵
۱۶۴۶
۱۶۴۷
۱۶۴۸
۱۶۴۹
۱۶۵۰
۱۶۵۱
۱۶۵۲
۱۶۵۳
۱۶۵۴
۱۶۵۵
۱۶۵۶
۱۶۵۷
۱۶۵۸
۱۶۵۹
۱۶۶۰
۱۶۶۱
۱۶۶۲
۱۶۶۳
۱۶۶۴
۱۶۶۵
۱۶۶۶
۱۶۶۷
۱۶۶۸
۱۶۶۹
۱۶۷۰
۱۶۷۱
۱۶۷۲
۱۶۷۳
۱۶۷۴
۱۶۷۵
۱۶۷۶
۱۶۷۷
۱۶۷۸
۱۶۷۹
۱۶۸۰
۱۶۸۱
۱۶۸۲
۱۶۸۳
۱۶۸۴
۱۶۸۵
۱۶۸۶
۱۶۸۷
۱۶۸۸
۱۶۸۹
۱۶۹۰
۱۶۹۱
۱۶۹۲
۱۶۹۳
۱۶۹۴
۱۶۹۵
۱۶۹۶
۱۶۹۷
۱۶۹۸
۱۶۹۹
۱۷۰۰
۱۷۰۱
۱۷۰۲
۱۷۰۳
۱۷۰۴
۱۷۰۵
۱۷۰۶
۱۷۰۷
۱۷۰۸
۱۷۰۹
۱۷۱۰
۱۷۱۱
۱۷۱۲
۱۷۱۳
۱۷۱۴
۱۷۱۵
۱۷۱۶
۱۷۱۷
۱۷۱۸
۱۷۱۹
۱۷۲۰
۱۷۲۱
۱۷۲۲
۱۷۲۳
۱۷۲۴
۱۷۲۵
۱۷۲۶
۱۷۲۷
۱۷۲۸
۱۷۲۹
۱۷۳۰
۱۷۳۱
۱۷۳۲
۱۷۳۳
۱۷۳۴
۱۷۳۵
۱۷۳۶
۱۷۳۷
۱۷۳۸
۱۷۳۹
۱۷۴۰
۱۷۴۱
۱۷۴۲
۱۷۴۳
۱۷۴۴
۱۷۴۵
۱۷۴۶
۱۷۴۷
۱۷۴۸
۱۷۴۹
۱۷۵۰
۱۷۵۱
۱۷۵۲
۱۷۵۳
۱۷۵۴
۱۷۵۵
۱۷۵۶
۱۷۵۷
۱۷۵۸
۱۷۵۹
۱۷۶۰
۱۷۶۱
۱۷۶۲
۱۷۶۳
۱۷۶۴
۱۷۶۵
۱۷۶۶
۱۷۶۷
۱۷۶۸
۱۷۶۹
۱۷۷۰
۱۷۷۱
۱۷۷۲
۱۷۷۳
۱۷۷۴
۱۷۷۵
۱۷۷۶
۱۷۷۷
۱۷۷۸
۱۷۷۹
۱۷۸۰
۱۷۸۱
۱۷۸۲
۱۷۸۳
۱۷۸۴
۱۷۸۵
۱۷۸۶
۱۷۸۷
۱۷۸۸
۱۷۸۹
۱۷۹۰
۱۷۹۱
۱۷۹۲
۱۷۹۳
۱۷۹۴
۱۷۹۵
۱۷۹۶
۱۷۹۷
۱۷۹۸
۱۷۹۹
۱۸۰۰
۱۸۰۱
۱۸۰۲
۱۸۰۳
۱۸۰۴
۱۸۰۵
۱۸۰۶
۱۸۰۷
۱۸۰۸
۱۸۰۹
۱۸۱۰
۱۸۱۱
۱۸۱۲
۱۸۱۳
۱۸۱۴
۱۸۱۵
۱۸۱۶
۱۸۱۷
۱۸۱۸
۱۸۱۹
۱۸۲۰
۱۸۲۱
۱۸۲۲
۱۸۲۳
۱۸۲۴
۱۸۲۵
۱۸۲۶
۱۸۲۷
۱۸۲۸
۱۸۲۹
۱۸۳۰
۱۸۳۱
۱۸۳۲
۱۸۳۳
۱۸۳۴
۱۸۳۵
۱۸۳۶
۱۸۳۷
۱۸۳۸
۱۸۳۹
۱۸۴۰
۱۸۴۱
۱۸۴۲
۱۸۴۳
۱۸۴۴
۱۸۴۵
۱۸۴۶
۱۸۴۷
۱۸۴۸
۱۸۴۹
۱۸۵۰
۱۸۵۱
۱۸۵۲
۱۸۵۳
۱۸۵۴
۱۸۵۵
۱۸۵۶
۱۸۵۷
۱۸۵۸
۱۸۵۹
۱۸۶۰
۱۸۶۱
۱۸۶۲
۱۸۶۳
۱۸۶۴
۱۸۶۵
۱۸۶۶
۱۸۶۷
۱۸۶۸
۱۸۶۹
۱۸۷۰
۱۸۷۱
۱۸۷۲
۱۸۷۳
۱۸۷۴
۱۸۷۵
۱۸۷۶
۱۸۷۷
۱۸۷۸
۱۸۷۹
۱۸۸۰
۱۸۸۱
۱۸۸۲
۱۸۸۳
۱۸۸۴
۱۸۸۵
۱۸۸۶
۱۸۸۷
۱۸۸۸
۱۸۸۹
۱۸۹۰
۱۸۹۱
۱۸۹۲
۱۸۹۳
۱۸۹۴
۱۸۹۵
۱۸۹۶
۱۸۹۷
۱۸۹۸
۱۸۹۹
۱۹۰۰
۱۹۰۱
۱۹۰۲
۱۹۰۳
۱۹۰۴
۱۹۰۵
۱۹۰۶
۱۹۰۷
۱۹۰۸
۱۹۰۹
۱۹۱۰
۱۹۱۱
۱۹۱۲
۱۹۱۳
۱۹۱۴
۱۹۱۵
۱۹۱۶
۱۹۱۷
۱۹۱۸
۱۹۱۹
۱۹۲۰
۱۹۲۱
۱۹۲۲
۱۹۲۳
۱۹۲۴
۱۹۲۵
۱۹۲۶
۱۹۲۷
۱۹۲۸
۱۹۲۹
۱۹۳۰
۱۹۳۱
۱۹۳۲
۱۹۳۳
۱۹۳۴
۱۹۳۵
۱۹۳۶
۱۹۳۷
۱۹۳۸
۱۹۳۹
۱۹۴۰
۱۹۴۱
۱۹۴۲
۱۹۴۳
۱۹۴۴
۱۹۴۵
۱۹۴۶
۱۹۴۷
۱۹۴۸
۱۹۴۹
۱۹۵۰
۱۹۵۱
۱۹۵۲
۱۹۵۳
۱۹۵۴
۱۹۵۵
۱۹۵۶
۱۹۵۷
۱۹۵۸
۱۹۵۹
۱۹۶۰
۱۹۶۱
۱۹۶۲
۱۹۶۳
۱۹۶۴
۱۹۶۵
۱۹۶۶
۱۹۶۷
۱۹۶۸
۱۹۶۹
۱۹۷۰
۱۹۷۱
۱۹۷۲
۱۹۷۳
۱۹۷۴
۱۹۷۵
۱۹۷۶
۱۹۷۷
۱۹۷۸
۱۹۷۹
۱۹۸۰
۱۹۸۱
۱۹۸۲
۱۹۸۳
۱۹۸۴
۱۹۸۵
۱۹۸۶
۱۹۸۷
۱۹۸۸
۱۹۸۹
۱۹۹۰
۱۹۹۱
۱۹۹۲
۱۹۹۳
۱۹۹۴
۱۹۹۵
۱۹۹۶
۱۹۹۷
۱۹۹۸
۱۹۹۹
۲۰۰۰
۲۰۰۱
۲۰۰۲
۲۰۰۳
۲۰۰۴
۲۰۰۵
۲۰۰۶
۲۰۰۷
۲۰۰۸
۲۰۰۹
۲۰۱۰
۲۰۱۱
۲۰۱۲
۲۰۱۳
۲۰۱۴
۲۰۱۵
۲۰۱۶
۲۰۱۷
۲۰۱۸
۲۰۱۹
۲۰۲۰
۲۰۲۱
۲۰۲۲
۲۰۲۳
۲۰۲۴
۲۰۲۵
۲۰۲۶
۲۰۲۷
۲۰۲۸
۲۰۲۹
۲۰۳۰
۲۰۳۱
۲۰۳۲
۲۰۳۳
۲۰۳۴
۲۰۳۵
۲۰۳۶
۲۰۳۷
۲۰۳۸
۲۰۳۹
۲۰۴۰
۲۰۴۱
۲۰۴۲
۲۰۴۳
۲۰۴۴
۲۰۴۵
۲۰۴۶
۲۰۴۷
۲۰۴۸
۲۰۴۹
۲۰۵۰
۲۰۵۱
۲۰۵۲
۲۰۵۳
۲۰۵۴
۲۰۵۵
۲۰۵۶
۲۰۵۷
۲۰۵۸
۲۰۵۹
۲۰۶۰
۲۰۶۱
۲۰۶۲
۲۰۶۳
۲۰۶۴
۲۰۶۵
۲۰۶۶
۲۰۶۷
۲۰۶۸
۲۰۶۹
۲۰۷۰
۲۰۷۱
۲۰۷۲
۲۰۷۳
۲۰۷۴
۲۰۷۵
۲۰۷۶
۲۰۷۷
۲۰۷۸
۲۰۷۹
۲۰۸۰
۲۰۸۱
۲۰۸۲
۲۰۸۳
۲۰۸۴
۲۰۸۵
۲۰۸۶
۲۰۸۷
۲۰۸۸
۲۰۸۹
۲۰۹۰
۲۰۹۱
۲۰۹۲
۲۰۹۳
۲۰۹۴
۲۰۹۵
۲۰۹۶
۲۰۹۷
۲۰۹۸
۲۰۹۹
۲۱۰۰
۲۱۰۱
۲۱۰۲
۲۱۰۳
۲۱۰۴
۲۱۰۵
۲۱۰۶
۲۱۰۷
۲۱۰۸
۲۱۰۹
۲۱۱۰
۲۱۱۱
۲۱۱۲
۲۱۱۳
۲۱۱۴
۲۱۱۵
۲۱۱۶
۲۱۱۷
۲۱۱۸
۲۱۱۹
۲۱۲۰
۲۱۲۱
۲۱۲۲
۲۱۲۳
۲۱۲۴
۲۱۲۵
۲۱۲۶
۲۱۲۷
۲۱۲۸
۲۱۲۹
۲۱۳۰
۲۱۳۱
۲۱۳۲
۲۱۳۳
۲۱۳۴
۲۱۳۵
۲۱۳۶
۲۱۳۷
۲۱۳۸
۲۱۳۹
۲۱۴۰
۲۱۴۱
۲۱۴۲
۲۱۴۳